



คำนำ

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ดนตรีนำรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระดนตรี) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ชุดที่ 1 เรื่อง องค์ประกอบดนตรี เล่มนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้ เป็นนวัตกรรมเสริม ให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง องค์ประกอบดนตรี เน้นการจัดกิจกรรมให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง มีภาพประกอบ เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจยิ่งขึ้น โดยมีครูเป็นผู้คอยให้คำแนะนำ ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาด้านความรู้ เจตคติ คุณธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้ดนตรีนำรู้ เล่มนี้ จะเป็นประโยชน์กับครู และนักเรียน รวมทั้งเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การเรียนรู้ บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องทุกท่านที่กรุณาให้คำปรึกษาในการจัดทำเอกสารฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์ ลุล่วงด้วยดี

นายไพโรจน์ บุญจง



เรื่อง	หน้า
คำแนะนำการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ดนตรีน่ารู้สำหรับนักเรียน	1
สาระสำคัญ	2
สาระการเรียนรู้	2
จุดประสงค์การเรียนรู้	2
แบบทดสอบก่อนเรียน	3
เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน	6
ใบความรู้ที่ 1 องค์ประกอบของดนตรี	7
ใบงานที่ 1.1	9
แนวคำตอบใบงานที่ 1.1	10
แนวคำตอบใบงานที่ 1.2	10
ใบความรู้ที่ 2 การสื่ออารมณ์เพลงด้วยองค์ประกอบดนตรี	11
ใบงานที่ 2	14
แนวคำตอบใบงานที่ 2	15
แบบทดสอบหลังเรียน	23
เฉลยแบบทดสอบหลังเรียน	26
บรรณานุกรม	27



คำแนะนำการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้
สำหรับนักเรียน

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ดนตรีน่ารู้ ชุดที่ 1 เรื่อง องค์ประกอบดนตรี ใช้ประกอบการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระ ดนตรี) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 นักเรียนปฏิบัติดังนี้

1. อ่านคำแนะนำการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างละเอียดให้เข้าใจ
2. ทำแบบทดสอบก่อนเรียน 10 ข้อ ลงในกระดาษคำตอบที่กำหนดให้

เมื่อทำเสร็จให้ตรวจคำตอบจากเฉลย

3. ศึกษาเนื้อหาจากใบความรู้ และทำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอน
4. ตรวจสอบความถูกต้องของชุดกิจกรรมการเรียนรู้จากเฉลย
5. ทำแบบทดสอบหลังเรียน 10 ข้อ เมื่อนักเรียนได้ศึกษาเนื้อหาจากใบความรู้

และทำชุดกิจกรรมการเรียนรู้จนครบ

6. ตรวจคำตอบแบบทดสอบหลังเรียนจากเฉลยท้ายเล่ม
7. ถ้าคะแนนหลังเรียนไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน ให้นักเรียนกลับไปศึกษาเนื้อหาทำแบบทดสอบอีกครั้งจนกว่าจะผ่านเกณฑ์การประเมิน

อ่านคำแนะนำให้เข้าใจ
ก่อนลงมือทำชุดกิจกรรมการเรียนรู้





สาระสำคัญ

องค์ประกอบของดนตรี คือ ส่วนสำคัญพื้นฐานที่ทำให้เกิดเป็นดนตรีขึ้น ในแต่ละบทเพลงจะมีลักษณะแตกต่างกัน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ทำให้บทเพลงมีความสมบูรณ์ ไพเราะ และถ่ายทอดอารมณ์มาสู่ผู้ฟัง ทำให้เกิดความซาบซึ้ง สนุกสนานเมื่อฟังเพลง

สาระการเรียนรู้



องค์ประกอบดนตรี

- จังหวะ
- เสียง
- ทำนอง
- พื้นผิวของเสียง
- สีสั่นของเสียง
- คีตลักษณ์



จุดประสงค์การเรียนรู้



1. อธิบายและบอกความหมายองค์ประกอบดนตรีได้
2. วิเคราะห์องค์ประกอบดนตรีได้



ขั้นตอนการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้
เล่มที่ 1 องค์ประกอบดนตรี

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้

1. ทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test)
2. ศึกษาค้นคว้าใบความรู้ในชุดกิจกรรมการเรียนรู้
3. ปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนในชุดกิจกรรมการเรียนรู้
4. ทำกิจกรรมในใบงานที่กำหนดให้ในชุดกิจกรรมการเรียนรู้
5. ทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Post-test)

การวัดและประเมินผล

- ☆ แบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test)
- ☆ ประเมินผลจากใบงาน
- ☆ แบบทดสอบหลังเรียน (Post-test)



เวลาในการจัดการเรียนรู้

เวลาในการจัดการเรียนรู้ ใช้เวลาในการปฏิบัติกิจกรรม
ตามชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ชุดที่ 1 เรื่อง องค์ประกอบดนตรี
จำนวน 1 ชั่วโมง



แบบทดสอบก่อนเรียน
เรื่อง องค์ประกอบดนตรี

คำชี้แจง

ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียวแล้วทำเครื่องหมายกากบาท (X) ทับตัวอักษรหน้าข้อที่ถูกที่สุดลงในกระดาษคำตอบ

1. ข้อใดไม่ใช่องค์ประกอบทางดนตรี
 - ก. ทำทางประกอบเพลง
 - ข. ประโยคเพลง
 - ค. ทำนอง
 - ง. จังหวะ
2. รูปแบบจังหวะใดมี 3 จังหวะ
 - ก. จังหวะแบบคี่ แบบผสม
 - ข. จังหวะแบบคี่
 - ค. จังหวะแบบคู่ แบบผสม
 - ง. จังหวะแบบคู่
3. ข้อใดไม่ใช่รูปแบบการเคลื่อนที่ของทำนอง
 - ก. การวนซ้ำไปซ้ำมา
 - ข. การเคลื่อนที่ลง
 - ค. การเคลื่อนที่ขึ้น
 - ง. การซ้ำอยู่กับที่



4. ข้อใดคือความหมายของ **ระดับเสียง**
 - ก. ความสูง ต่ำของเสียง
 - ข. เสียงที่เกิดจากการเป่า
 - ค. เสียงที่เกิดจากเครื่องดนตรี
 - ง. เสียงที่เกิดจากการสั่นสะเทือน
5. สิ่งที่กำหนด ความช้า - เร็ว ของบทเพลงคือข้อใด
 - ก. คีตลักษณ์
 - ข. ระดับเสียง
 - ค. ทำนอง
 - ง. จังหวะ
6. ทำนอง เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับข้อใด
 - ก. ความหมายของเพลง
 - ข. ความช้า - เร็วของเพลง
 - ค. ลักษณะการประพันธ์เพลง
 - ง. ระดับความสูง - ต่ำ ของเพลง
7. เพลงที่มีจังหวะเร็ว ๆ มักสื่อให้เกิดความรู้สึกใด
 - ก. สนุกสนาน
 - ข. เปื่อหน่าย
 - ค. โศกเศร้า
 - ง. เสียใจ



8. เพลงที่ใช้ในการเต้นแอโรบิก มักมีลักษณะอย่างไร
- ก. ช้า
 - ข. เร็ว
 - ค. ปานกลาง
 - ง. ไม่นั่นนอน
9. ข้อใดเป็นองค์ประกอบของดนตรีทั้งหมด
- ก. เครื่องดนตรี
 - ข. เสียง ผู้ขับร้อง
 - ค. จังหวะ ทำนอง
 - ง. ทำนอง เนื้อเพลง
10. องค์ประกอบดนตรีข้อใดหมายถึงองค์ประกอบของดนตรีที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานของเสียงมากกว่าหนึ่งแนวเสียง
- ก. จังหวะของเสียง
 - ข. ทำนองของเสียง
 - ค. พื้นผิวของเสียง
 - ง. เสียงประสาน

โชคดีในการทำข้อสอบนะคะเพื่อน





เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน
เรื่อง องค์ประกอบของดนตรี



เกณฑ์การประเมินแบบทดสอบ

9 – 10	คะแนน	ระดับดีเยี่ยม
7 – 8	คะแนน	ระดับดี
5 – 6	คะแนน	ระดับผ่านเกณฑ์การประเมิน
0 – 4	คะแนน	ระดับปรับปรุง





ใบความรู้ที่ 1 องค์ประกอบดนตรี

องค์ประกอบดนตรี

ดนตรีเป็นศิลปะของเสียงที่เกิดจากความพาดพิงของมนุษย์ในการสร้างเสียงให้อยู่ในระเบียบของ จังหวะ, ทำนอง, พื้นผิวของเสียง, สีสัมผัสของเสียง, คีตลักษณ์ (แนวคิดของดนตรีตะวันตก) เมื่อนำมาวิเคราะห์ดูก็จะเห็นว่า ดนตรีไม่ว่าจะเป็นของชาติใด ภาษาใด ล้วนมีพื้นฐานมาจากส่วนต่าง ๆ เหล่านี้ทั้งสิ้น ความแตกต่างในรายละเอียดของแต่ละวัฒนธรรมนั้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง แต่การที่จะแตกต่างกันอย่างไรนั้นกรอบวัฒนธรรมของแต่ละสังคมจะเป็นปัจจัยที่กำหนดให้ตรงตามรสนิยมของแต่ละวัฒนธรรม จึงเป็นผลให้สามารถแยกแยะดนตรีของชาติหนึ่งแตกต่างจากดนตรีของอีกชาติหนึ่งได้ องค์ประกอบดนตรี มีองค์ประกอบพื้นฐาน 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1. เสียง (Tone)



เสียง (Tone) เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของวัตถุ ซึ่งลักษณะความแตกต่างของเสียงขึ้นอยู่กับระดับเสียง ความยาวของเสียง ความเข้มของเสียง คุณภาพของเสียงและความถี่ของเสียง ดังนี้

ระดับเสียง (Pitch) หมายถึง ความสูง - ต่ำของเสียง เสียงที่เกิดจากการสั่นสะเทือนอย่างช้า ๆ เสียงจะต่ำ เสียงที่เกิดจากการสั่นสะเทือนอย่างรวดเร็ว เสียงจะสูง

ความยาวของเสียง (Duration) หมายถึง ความสั้น - ยาวของเสียงดนตรี

ความเข้มของเสียง (Intensity) หมายถึง ความแตกต่างของเสียงจากค่อยไปจนถึงดัง

คุณภาพของเสียง (Quality) หมายถึงคุณสมบัติของเสียง ซึ่งเกิดจากการสั่นสะเทือนของวัตถุที่ทำให้เกิดเสียงนั้น



ระดับเสียง (Pitch)

ระดับเสียง หมายถึง ความสูงต่ำของเสียงในเชิงกายภาพ หากความถี่ของการสั่นสะเทือนเป็นไปอย่างรวดเร็ว จะทำให้เกิดเสียงสูง ถ้าความถี่ของการสั่นสะเทือนเป็นลักษณะช้า จะทำให้เกิดเสียงต่ำ หูของมนุษย์สามารถแยกเสียงตั้งแต่ระดับความถี่ของการสั่นสะเทือน 16 ครั้ง / วินาที จนถึง 20,000 ครั้ง / วินาที

ความสั้น - ยาวของเสียง (Duration)

เสียงดนตรีจะมีความแตกต่างกันในเรื่องของความสั้น ยาวของเสียง กล่าวคือบางครั้งเราจะได้ยินลักษณะของการลากเสียงยาวๆ หรือบางครั้งก็จะเป็นลักษณะห้วน ๆ สั้น ๆ ความแตกต่างกันในลักษณะนี้เรียกว่า ความสั้น - ยาวของเสียง

ความดัง - เบาของเสียง (Dynamics)

เสียงดนตรีจะมีความแตกต่างกันในเรื่องของความดัง - เบาของเสียงเช่นกัน กล่าวคือบางครั้งเราจะได้ยินการบรรเลงเพลงที่มีเสียงดัง อีกทีก็ครึกโครม ตรงกันข้ามบางครั้งก็จะได้ยินเสียงดนตรีที่นุ่มนวล หรือแผ่วเบา ลักษณะของการเกิดเสียงแบบนี้เรียกว่า ความดัง - เบาของเสียง

ความดัง - เบาของเสียง อาจเกิดขึ้นในลักษณะเบาหรือดังขึ้นทันทีทันใด หรืออาจจะเป็นลักษณะค่อยๆ เบาลงหรือค่อยๆ ดังขึ้น ในดนตรีตะวันตกจะมีการบอกหรือแสดงเครื่องหมายไว้อย่างชัดเจนว่าจะต้องบรรเลง อย่างไร โดยใช้อักษรย่อจากคำเต็มในภาษาอิตาเลียน ได้แก่

ff	มาจากคำเต็มว่า	fortississimo	หมายถึง	ดังที่สุด
ff	มาจากคำเต็มว่า	fortissimo	หมายถึง	ดังมาก
f	มาจากคำเต็มว่า	forte	หมายถึง	ดัง
mf	มาจากคำเต็มว่า	mezzo forte	หมายถึง	ปานกลางค่อนข้างดัง
mp	มาจากคำเต็มว่า	mezzo piano	หมายถึง	ปานกลางค่อนข้างเบา





p	มาจากคำเต็มว่า piano	หมายถึง เบา
pp	มาจากคำเต็มว่า pianissimo	หมายถึง เบามาก
ppp	มาจากคำเต็มว่า pianississimo	หมายถึง เบาที่สุด

และยังมีสัญลักษณ์ที่แสดงถึงลักษณะเสียงที่ค่อยๆดังขึ้น เรียกว่า Crescendo และ ค่อยๆเบาลง เรียกว่า Decrescendo อีกด้วย ในวัฒนธรรมดนตรีอื่น ๆ อาจจะได้มี เครื่องหมายแสดง ลักษณะเสียงที่ชัดเจน แต่การบรรเลงจะเป็นไปในลักษณะของการใช้ ความรู้สึกเป็นตัวกำหนด

สีสันทันของเสียง (Tone Color)

สีสันทันของเสียง (Tone Color หรือ Timbre) หมายถึง ความแตกต่างของเสียงซึ่งมาจากแหล่งกำเนิดเสียงที่ต่างกัน ซึ่งได้แก่เสียงของเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ รวมไปถึงเสียงร้องของมนุษย์ด้วย ยกตัวอย่างเช่น ในบทเพลงๆหนึ่ง หากขับร้องโดยผู้ชายก็จะได้ความรู้สึกที่แตกต่างจากการขับร้องโดยผู้หญิง หรือในการบรรเลงดนตรี หากเป็นการบรรเลงเดี่ยวก็จะมี ความแตกต่างไปจากการบรรเลงเป็นวง หรือบรรเลงโดยเครื่องดนตรีที่ต่างชนิดกัน ลักษณะที่แตกต่างกันนี้เรียกว่าสีสันทันของเสียง

คุณสมบัติทั้ง 4 ประการของเสียงรวมกันทำให้เกิดเสียงดนตรีที่หลากหลายจนทำให้ดนตรีเป็นศิลปะ อย่างหนึ่ง โดยสรุปเสียงดนตรีมีได้ตั้งแต่ ต่ำ - สูง สั้น - ยาว เบา - ดัง และมีเสียงที่แตกต่างกันของเครื่องดนตรีแต่ละชนิด





2. จังหวะ (Rhythm)

จังหวะ เป็นสิ่งที่กำหนดความช้า - เร็ว ของบทเพลง การบรรเลงดนตรีหรือการขับร้องเพลง จึงต้องมีจังหวะเป็นสิ่งกำกับ เพื่อให้ขับร้องและบรรเลงบทเพลง ได้ถูกต้อง ไพเราะ จังหวะสามารถแบ่งออกได้เป็นลักษณะสำคัญดังนี้

อัตราจังหวะ (Meter)

โดยทั่วไปบทเพลงที่ประพันธ์ขึ้นอย่าง มีระเบียบแบบแผน จะมีอัตราจังหวะที่ชัดเจน เช่น บทเพลงประเภทเพลงเถาในดนตรีไทย จะมี 3 ท่อน ท่อนที่ 1 มีอัตราจังหวะ 3 ชั้น ท่อนที่ 2 มีอัตราจังหวะ 2 ชั้น และท่อนที่ 3 มีอัตราจังหวะ 1 ชั้นหรือชั้นเดียว โดยจึงจะทำหน้าที่กำกับจังหวะ อัตราจังหวะ ซึ่งผู้บรรเลงมีความจำเป็นต้องทราบถึงอัตราจังหวะเหล่านี้ หรือบทเพลงในดนตรีคลาสสิกของอินเดีย ก็จะมีอัตราจังหวะที่หลากหลาย ในวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกซึ่งมีการบันทึกดนตรีเป็นโน้ตดนตรีที่ชัดเจนอย่างมี ระบบ ก็ได้แสดงหรือบ่งบอกอัตราจังหวะของเพลงไว้อย่างชัดเจนเช่นกัน เช่น บทเพลงในลักษณะจังหวะแบบสามช่า (cha cha cha) ก็จะมีอัตราจังหวะ 4/4 ซึ่งหมายความว่า ในหนึ่งห้องเพลงจะมี 4 จังหวะ เป็นต้น

ความช้า - เร็วของจังหวะ (Tempo)

ดนตรีทุกชนิดในโลกจะมีความช้าเร็วของจังหวะเพลง เช่นเพลงที่ใช้ประกอบการเต้นรำเพื่อความสนุกสนาน ก็อาจจะมีจังหวะที่ค่อนข้างกระชับ รวดเร็ว ตรงกันข้ามกับเพลงที่ใช้กล่อมเด็ก ก็มีจังหวะที่ค่อนข้างช้า เป็นเรื่องของเสียงที่เคลื่อนที่ไปในช่วงเวลา ดังนั้นองค์ประกอบเรื่องเวลาจึงเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งของดนตรี องค์ประกอบเรื่องเวลาประกอบไปด้วย ความเร็วของจังหวะ (Tempo) อัตราจังหวะ (Meter) และจังหวะ (Rhythm) ความช้า - เร็วของจังหวะ อาจเกิดขึ้นในลักษณะช้าหรือเร็วขึ้นทันทีทันใด หรืออาจจะเป็นลักษณะค่อยๆ ช้าลงหรือค่อยๆ เร็วขึ้น ซึ่งในดนตรีตะวันตกจะมีการบอกหรือแสดงเครื่องหมายไว้อย่างชัดเจนว่าจะต้อง บรรเลงอย่างไร โดยใช้คำศัพท์ในภาษาอิตาเลียน เช่น

Presto	หมายถึง	เร็วที่สุด
Vivace	หมายถึง	เร็วมาก
Allegro	หมายถึง	เร็ว





Allegretto	หมายถึง ค่อนข้างเร็ว
Moderato	หมายถึง ปานกลาง
Andantino	หมายถึง ค่อนข้างช้า
Andante	หมายถึง ช้า
Largo	หมายถึง ช้ามาก



สำหรับในวัฒนธรรมอื่น ๆ มิได้มีการแสดง หรือระบุไว้ว่าจะต้องบรรเลงอย่างไร แต่ผู้บรรเลงสามารถบรรเลงโดยมีความเข้าใจร่วมกัน เช่น ในบทเพลงเถาของไทย ผู้บรรเลงจะต้องบรรเลงให้ช้าหรือเร็วอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับกำกับจังหวะของฉิ่งในแต่ละท่อนเพลง

3. ทำนอง (Melody)

ทำนอง คือ ความต่อเนื่องกันของเสียงหรือโน้ตดนตรี โดยการนำเสียง สูง - ต่ำ สั้น - ยาว ดัง - เบา มาเรียบเรียงเป็นทำนอง ซึ่งทำนองเป็นองค์ประกอบดนตรีที่ง่ายต่อการจดจำได้ว่าบทเพลงนั้นมีลักษณะเป็นอย่างไร องค์ประกอบของทำนอง ได้แก่

จังหวะของทำนอง (Melodic Rhythm)

จังหวะของทำนองคือ ความสั้นยาวของระดับเสียงแต่ละเสียงที่ประกอบกันเป็นทำนอง

มิติของทำนอง (Melodic Dimensions)

มิติของทำนอง ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ความยาวและช่วงกว้าง

ความยาว (Length) ทำนองบางครั้งอาจจะสั้น ๆ เป็นส่วน ๆ ซึ่งส่วนที่เล็กสุดหรือสั้นที่สุดเรียกว่า โมทีฟ (Motive) บางครั้งอาจเป็นทำนองที่ยาว มาก ๆ

ช่วงกว้าง (Range) คือ ระยะระหว่างระดับเสียงต่ำสุดจนถึงระดับเสียงสูงสุด

ช่วงเสียงของทำนอง (Register)

ทำนองเพลงอาจจะอยู่ในช่วงเสียงใดช่วงเสียงหนึ่ง เช่น ในช่วงเสียงต่ำ กลาง หรือสูง บางครั้งทำนองอาจจะเคลื่อนที่จากช่วงเสียงหนึ่งไปยังอีกช่วงเสียงหนึ่งก็ได้



ทิศทางของทำนอง (Direction)

ทิศทางของทำนองหมายถึง การเคลื่อนที่ของทำนอง กล่าวคือทำนองอาจจะเคลื่อนที่ไปในหลายทิศทาง เช่น เคลื่อนที่ขึ้น เคลื่อนที่ลง หรืออยู่กับที่ โดยปกติทำนองมักจะเคลื่อนที่ขึ้นจุดสูงสุดเมื่อเนื้อหาของเพลงดำเนินไปถึง จุดสำคัญที่สุด ปกติการเคลื่อนที่ของทำนองอาจจะเป็นในลักษณะกระโดด (Disjunct Progression) หรือเรียงกันไป (Conjunct Progression) บทเพลงนั้นจะน่าสนใจ น่าฟัง หรือชวนฉงนสงสัย ขึ้นอยู่กับผลรวมของคุณสมบัติต่าง ๆ ของทำนอง ทำนองจัดเป็นลักษณะพื้นฐานของดนตรีหรือบทเพลง โดยทั่วไปทำนองที่เป็นหลักในบทเพลงหนึ่งจะเรียกว่าทำนองหลัก (Main Theme) ในแต่ละบทเพลงอาจจะมีทำนองหลักได้มากกว่า 1 ทำนอง

4. เสียงประสาน (Harmony)

เสียงประสาน คือ องค์ประกอบของดนตรีที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานของเสียงมากกว่าหนึ่งแนวเสียง เสียงประสานเป็นองค์ประกอบดนตรีที่สลับซับซ้อนกว่าจังหวะและทำนอง แสดงถึงความประณีตในการประพันธ์ อย่างไรก็ตามในบางวัฒนธรรมอาจจะไม่พบการประสานเสียงของดนตรีเลย เช่น ดนตรีพื้นเมืองหรือดนตรีพื้นบ้านที่มีความเรียบง่ายของการประพันธ์ ซึ่งเป็นดนตรีที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของตนเอง

การประสานเสียงมี 2 ลักษณะคือ

เสียงประสานที่กลมกลืน (Consonance)

เสียงประสานที่กลมกลืนกันนั้น เมื่อฟังแล้วจะทำให้เกิดความรู้สึกกลมกล่อม สบายหู สามารถพบได้ในหลายวัฒนธรรมดนตรี

เสียงประสานที่ไม่กลมกลืน (Dissonance)

เสียงประสานที่ไม่กลมกลืนกัน เมื่อฟังแล้วจะทำให้เกิดความรู้สึกขัดหู ตึงเครียด ค้าง หรือแขวนอยู่ ลักษณะของเสียงประสานที่ไม่กลมกลืนกันมักจะไม่น่าพบในวัฒนธรรมดนตรีตะวันตก แต่วัฒนธรรมดนตรีตะวันออกจะมีการใช้เสียงประสานในรูปแบบนี้



5. พื้นผิวของเสียง (Texture)

พื้นผิวของเสียง (Texture) คือลักษณะหรือรูปแบบของเสียงที่มีการนำเสียงมาบรรเลงพร้อมกัน หรือบรรเลงซ้อนกัน พื้นผิวเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเสียงในแนวตั้ง กับทำนองในแนวนอน เมื่อรวมกันจะเกิดพื้นผิวของดนตรีทำให้เกิดเป็นภาพรวมของดนตรีพื้นผิวของดนตรีมีหลายรูปแบบด้วยกันคือ

พื้นผิวแบบทำนองเดียว (Monophonic Texture) ดนตรีที่มีแต่ทำนองเพียงทำนองเดียว ไม่มีส่วนประกอบอื่นใด

พื้นผิวแบบหลายทำนอง (Polyphonic Texture) ดนตรีที่มีทำนองตั้งแต่ 2 ทำนองขึ้นไป มาเล่นรวมกัน

พื้นผิวแบบมีเสียงร่วม (Homophonic Texture) ดนตรีที่มีแนวทำนองหลักหนึ่งทำนอง และมีเสียงเพิ่มเข้ามา เพื่อช่วยสนับสนุนให้แนวทำนองเด่นชัดและมีความไพเราะยิ่งขึ้น เสียงที่เพิ่มเข้ามานี้จะไม่มี ความสำคัญเท่าแนวทำนอง

พื้นผิวแบบมีจุดร่วมหรือลูกตกเดียวกัน (Heterophonic Texture) ดนตรีหลายทำนอง ซึ่งมีผู้บรรเลงตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ดำเนินทำนองหลักเดียวกัน มีการตกแต่งทำนองเพิ่มเติมจากทำนองหลักเล็กน้อย โดยมีจุดร่วมของเสียงหรือลูกตกเดียวกัน ลักษณะของดนตรีแบบนี้จะพบมากในดนตรีของไทย จีน ญี่ปุ่น ชาวแอฟริกา เป็นต้น

6. สีสันทของเสียง (Tone Color or Timbre)

สีสันทของเสียง (Tone Color or Timbre) คือ คุณสมบัติทางด้านเสียงของเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ รวมทั้งเสียงร้องของมนุษย์ ซึ่งมีความแตกต่างกัน นำมาบรรเลงร่วมกัน จะทำให้เกิดสีสันทของเสียงแตกต่างกันไป ตามความสูง ต่ำ ของเสียง ตามลักษณะของการบรรเลง และตามลักษณะของการประสมวงคีตลักษณ์ (Form)





7. คีตลักษณ์ หรือ รูปแบบ (Form)

คีตลักษณ์ หรือ รูปแบบ (Form) ของบทเพลง ที่รวบรวมจังหวะ เสียง ทำนอง พื้นผิวของเสียงและสีสันทันของเสียงให้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้บทเพลงมีรูปแบบแตกต่างกันออกไป มีการแบ่งเป็นห้องเพลง (Bar) แบ่งเป็นวลี (Phrase) แบ่งเป็นประโยค(sentence) และแบ่งเป็นท่อนเพลง หรือ กระบวนเพลง (Movement) เป็นแบบแผนการประพันธ์บทเพลง คีตลักษณ์เพลงบรรเลงหรือเพลงร้องในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น

เอกบท (Unitary Form) หรือ วันพาร์ทฟอร์ม (One Part Form) คือบทเพลงที่มีทำนองสำคัญเพียงทำนองเดียวเท่านั้น (A) ก็จะจบบริบูรณ์ เช่น เพลงชาติ เพลงสรรเสริญบารมี เป็นต้น

ทวิบท (Binary Form) หรือ ทูพาร์ทฟอร์ม (Two Part Form) เป็นรูปแบบของเพลงที่มีทำนองสำคัญเพียง 2 กลุ่ม คือ ทำนอง A และ B และเรียกรูปแบบของบทเพลงแบบนี้ย่อ ๆ ว่า AB

ตรีบท (Ternary Form) หรือ ทรีพาร์ทฟอร์ม (Three Part Form) รูปแบบของเพลงแบบนี้จะมีองค์ประกอบอยู่ 3 ส่วน คือ กลุ่มทำนองที่ 1 หรือ A กลุ่มทำนองที่ 2 หรือ B ซึ่งจะเป็การทำนองที่เปลี่ยนแปลง หรือเพี้ยนไปจากกลุ่มทำนองที่ 1 ส่วนกลุ่มทำนองที่ 3 ก็คือการกลับมาอีกครั้งของทำนองที่ 1 หรือ A และจะสิ้นสุดอย่างสมบูรณ์อาจเรียกย่อ ๆ ว่า ABA

ซองฟอร์ม (Song Form) ก็คือการนำเอาตรีบทมาเติมส่วนที่ 1 ลงไปอีก 1 ครั้งในตอนแรกจะได้เป็น AABA ที่เรียกว่า ซองฟอร์ม เพราะเพลงโดยทั่ว ๆ ไป จะมีโครงสร้างแบบนี้

รอนโดฟอร์ม (Rondo Form) รูปแบบของเพลงแบบนี้จะมีแนวทำนองหลัก (A) และแนวทำนองอื่นอีกหลายส่วน ส่วนสำคัญคือแนวทำนองหลักทำนองแรกจะวนมาขึ้นอยู่ระหว่างแนวทำนองแต่ละส่วนที่ต่างกันออกไป เช่น ABABA ABACA ABACADA

ที่มา http://www.elearning.msu.ac.th/opencourse/0600001Saran/unit01/unit01_02.htm





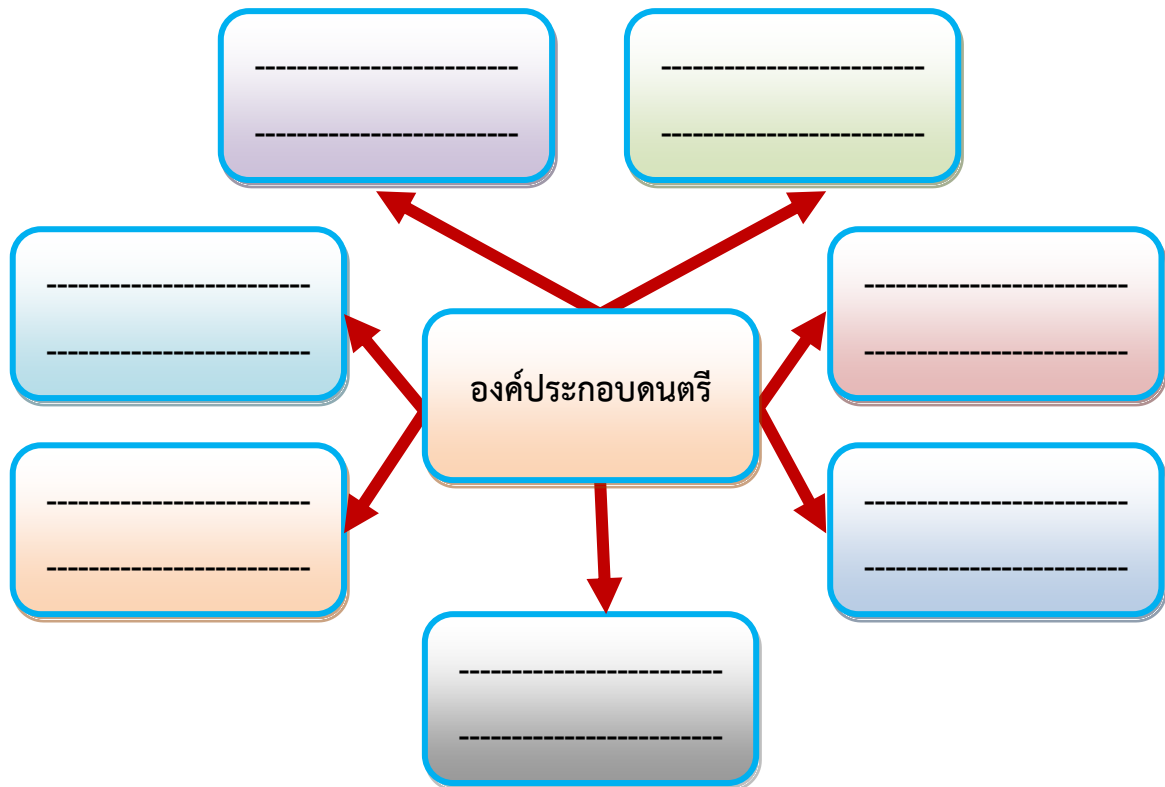
ใบงานที่ 1.1

เรื่อง องค์ประกอบดนตรี



คำชี้แจง

ให้นักเรียนเติมคำตอบเกี่ยวกับองค์ประกอบดนตรีให้ถูกต้อง





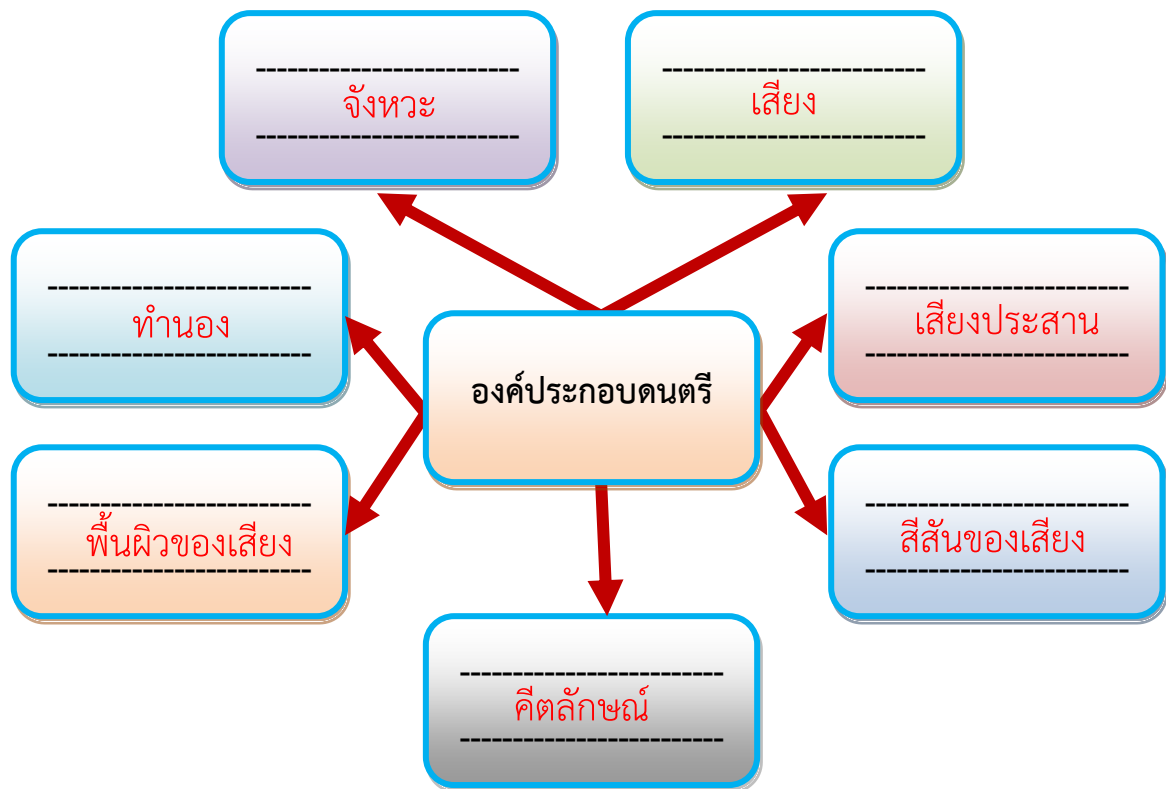
แนวคำตอบใบงานที่ 1.1

เรื่อง องค์ประกอบดนตรี



คำชี้แจง

ให้นักเรียนเติมคำตอบเกี่ยวกับองค์ประกอบดนตรีให้ถูกต้อง





ใบงานที่ 1.2

เรื่อง องค์ประกอบดนตรี



คำชี้แจง

ให้นักเรียนตอบคำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบดนตรีให้ถูกต้อง

1. องค์ประกอบของดนตรีมีความสำคัญอย่างไร

ตอบ.....

.....

2. เพลงที่มีจังหวะเร็วจะให้อารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

ตอบ.....

.....

3. เพลงที่มีอารมณ์เศร้า เสียใจควรมีจังหวะ ทำนองอย่างไร

ตอบ.....

.....

4. บทเพลงที่มีความไพเราะควรมีองค์ประกอบดนตรีอย่างไร

ตอบ.....

.....

5. ทำนองเพลงจะมีลักษณะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับสิ่งใดบ้าง

ตอบ.....

.....



ทำได้ไหมเอ่ย



แนวการตอบใบงานที่ 1.2

เรื่อง องค์ประกอบดนตรี



คำชี้แจง

ให้นักเรียนตอบคำถามเกี่ยวกับความหมายของนาฏศิลป์ให้ถูกต้อง

1. องค์ประกอบของดนตรีมีความสำคัญอย่างไร

ตอบ ทำให้บทเพลงมีความไพเราะ น่าสนใจ และสามารถถ่ายทอดอารมณ์มาสู่ผู้ฟัง

2. เพลงที่มีจังหวะเร็วจะให้อารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

ตอบ คึกคัก สนุกสนาน

3. เพลงที่มีอารมณ์เศร้า เสียใจควรมีจังหวะ ทำนองอย่างไร

ตอบ จังหวะช้า มีทำนองเสียงยาว

4. บทเพลงที่มีความไพเราะควรมีองค์ประกอบดนตรีอย่างไร

ตอบ มีจังหวะ เสียง ทำนอง พื้นผิวของเสียง สีสันทของเสียง และคีตลักษณ์ที่เข้ากันได้
อย่างเหมาะสม

5. ทำนองเพลงจะมีลักษณะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับสิ่งใดบ้าง

ตอบ จังหวะและเสียง



ผลการประเมิน

ได้คะแนน 5 = ดี 3 - 4 = พอใช้ 0 - 2 = ปรับปรุง

การผ่านเกณฑ์การประเมิน

นักเรียนต้องได้คะแนน 3 คะแนนขึ้นไป



ใบความรู้ที่ 2

การสื่ออารมณ์เพลงด้วยองค์ประกอบดนตรี

การสื่ออารมณ์เพลงด้วยองค์ประกอบดนตรี เป็นการถ่ายทอดความรู้สึก อารมณ์ และเนื้อหาของเพลงให้กับผู้ฟังได้รับรู้ถึงความไพเราะของบทเพลงนั้น ซึ่งการสื่ออารมณ์ของเพลงเราสามารถใช้องค์ประกอบทางดนตรีมาใช้ในการสื่ออารมณ์เพลงได้ เช่น จังหวะกับอารมณ์ของบทเพลง และ ทำนองกับอารมณ์ของบทเพลง

1. จังหวะกับอารมณ์ของบทเพลง

ดนตรีมีลีลาจังหวะเป็นองค์ประกอบสำคัญ เช่น ความช้า - เร็วของจังหวะ ความหนัก - เบา ของจังหวะ องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้เกิดความรู้สึกหรืออารมณ์ต่าง ๆ รวมทั้งทำให้ดนตรีมีความไพเราะที่แตกต่างกันได้ และมีส่วนทำให้ทำนองเพลงมีความไพเราะและถ่ายทอดอารมณ์ได้เช่นเดียวกับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น เพลงที่มีจังหวะช้าสามารถถ่ายทอดอารมณ์เศร้า อ่อนหวาน หรือความท้อ สิ้นหวัง เพลงที่มีจังหวะค่อนข้างเร็วสามารถสื่อถึงอารมณ์สนุกสนานครื้นเครง หรือความคึกคักของ





2. ทำนองกับอารมณ์ของบทเพลง

การฟังทำนองเพลงจะฟังได้ง่ายกว่าองค์ประกอบอื่น ๆ ทำนองเพลงจะให้ความรู้สึกหรืออารมณ์ต่าง ๆ แก่ผู้ฟัง เช่น ความสนุกสนาน ความอ่อนหวาน ความร่าเริงแจ่มใส ความโศกเศร้า เป็นต้น

ทำนองเพลงหรือทำนองดนตรีจะให้ความรู้สึกหรืออารมณ์ต่าง ๆ แก่ผู้ฟังได้เป็นอย่างดี เช่น เพลงที่มีการเคลื่อนที่ของทำนองสูงขึ้น ต่ำลง หรือช้าอยู่ที่เดิม จะทำให้เพลงมีอารมณ์ที่หลากหลาย และเมื่อประกอบกับเนื้อหาและความช้า – เร็ว ของจังหวะก็จะทำให้บทเพลงสามารถถ่ายทอดอารมณ์ออกมาได้ดียิ่งขึ้น



ตั้งใจศึกษาบทเรียนนะคะ



ใบงานที่ 2

เรื่อง การสื่ออารมณ์เพลงด้วยองค์ประกอบดนตรี

คำชี้แจง

ให้นักเรียนวิเคราะห์องค์ประกอบของดนตรีในบทเพลงที่กำหนดให้
พร้อมตอบคำถามดังต่อไปนี้



ใครหนอ รักเรา เท่าชีวี
ใครหนอ รักเราใช้เพียงรูปกาย
ใครหนอ เห็นเรา เศร้าทรวงใน
ใครหนอ รักเราดังดวงแก้วตา
จะเอาโลก มาทำปากกา
เอาน้ำหมึก มหาสมุทรแทนหมึกวาด
ใครหนอ รักเรา เท่าชีวัน (เท่าชีวัน)
ใครหนอ ชักชวนดูหนังสือจั่วแล้วละก็
ใครหนอ รักเรา เท่าชีวัน (เท่าชีวัน)
ใครหนอ ชักชวนดูหนังสือจั่ว

คำร้อง/ทำนอง สุรพล โทณะวณิก
ใครหนอ ปราณี ไม่มีเสื่อมคลาย
รักเขาไม่หน่าย มีคิดทำลาย ใครหนอ
ใครหนอ เอาใจปลอบเราเรื่อยมา
รักเขากว้างกว่า พื้นพสุธา นภากาศ
แล้วเอานกมาแทน กระดาษ
ประกาศ พระคุณไม่พอ
ใครหนอ ใครกันให้เราช็อค (คุณพ่อ คุณแม่)
อย่ามัวร้องร่ำ ทดแทนบุญคุณ
ใครหนอ ใครกันให้เราช็อค (คุณพ่อ คุณแม่)
รู้แล้วละก็ อย่ามัวร้องร่ำ ทดแทนบุญคุณ

แหล่งที่มา : <https://www.siamzone.com/music/thailyrical/10075>

1. บทเพลงที่นักเรียนได้ฟังให้ความรู้สึกอย่างไร

.....

.....

2. บทเพลงที่ฟังมีลักษณะดนตรีเป็นอย่างไร

.....

.....



แบบทดสอบหลังเรียน
เรื่อง องค์ประกอบดนตรี

คำชี้แจง

ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียวแล้วทำเครื่องหมายกากบาท (X) ทับตัวอักษรหน้าข้อที่ถูกที่สุดลงในกระดาษคำตอบ

1. ข้อใดไม่ใช่องค์ประกอบทางดนตรี
 - ก. ทำทางประกอบเพลง
 - ข. ประโยคเพลง
 - ค. ทำนอง
 - ง. จังหวะ
2. รูปแบบจังหวะใดมี 3 จังหวะ
 - ก. จังหวะแบบคี่ แบบผสม
 - ข. จังหวะแบบคี่
 - ค. จังหวะแบบคู่ แบบผสม
 - ง. จังหวะแบบคู่
3. ข้อใดไม่ใช่รูปแบบการเคลื่อนที่ของทำนอง
 - ก. การวนซ้ำไปซ้ำมา
 - ข. การเคลื่อนที่ลง
 - ค. การเคลื่อนที่ขึ้น
 - ง. การซ้ำอยู่กับที่



4. ข้อใดคือความหมายของ **ระดับเสียง**
 - ก. ความสูง ต่ำของเสียง
 - ข. เสียงที่เกิดจากการเป่า
 - ค. เสียงที่เกิดจากเครื่องดนตรี
 - ง. เสียงที่เกิดจากการสั่นสะเทือน
5. สิ่งที่กำหนด ความช้า - เร็ว ของบทเพลงคือข้อใด
 - ก. คีตลักษณ์
 - ข. ระดับเสียง
 - ค. ทำนอง
 - ง. จังหวะ
6. ทำนอง เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับข้อใด
 - ก. ความหมายของเพลง
 - ข. ความช้า - เร็วของเพลง
 - ค. ลักษณะการประพันธ์เพลง
 - ง. ระดับความสูง - ต่ำ ของเพลง
7. เพลงที่มีจังหวะเร็ว ๆ มักสื่อให้เกิดความรู้สึกใด
 - ก. สนุกสนาน
 - ข. เปื่อหน่าย
 - ค. โศกเศร้า
 - ง. เสียใจ



8. เพลงที่ใช้ในการเต้นแอโรบิก มักมีลักษณะอย่างไร
- ก. ช้า
 - ข. เร็ว
 - ค. ปานกลาง
 - ง. ไม่นั่นนอน
9. ข้อใดเป็นองค์ประกอบของดนตรีทั้งหมด
- ก. เครื่องดนตรี
 - ข. เสียง ผู้ขับร้อง
 - ค. จังหวะ ทำนอง
 - ง. ทำนอง เนื้อเพลง
10. องค์ประกอบดนตรีข้อใดหมายถึงองค์ประกอบของดนตรีที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานของเสียงมากกว่าหนึ่งแนวเสียง
- ก. จังหวะของเสียง
 - ข. ทำนองของเสียง
 - ค. พื้นผิวของเสียง
 - ง. เสียงประสาน

โชคดีในการทำข้อสอบนะคะเพื่อน





เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน
เรื่อง องค์ประกอบของดนตรี



เกณฑ์การประเมินแบบทดสอบ

9 – 10	คะแนน	ระดับดีเยี่ยม
7 – 8	คะแนน	ระดับดี
5 – 6	คะแนน	ระดับผ่านเกณฑ์การประเมิน
0 – 4	คะแนน	ระดับปรับปรุง





บรรณานุกรม

- ธิดารัตน์ ภักดีรักษ์. 2553. หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานนาฏศิลป์ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด.
- ราศิยศ วงศ์ศิลปกุล และศิริรัตน์ วุฒิสกุล. 2559. หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานดนตรี - นาฏศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).
- สุนนมาลย์ นิมนต์พันธ์ และคณะ. มปป. หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานดนตรี - นาฏศิลป์ ม.3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด.
- องค์การค้ำของ สกสค. 2558. หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานนาฏศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. กรุงเทพฯ : สกสค. ลาดพร้าว.